

SIMON MAWER

EVANGELIUM
PODLE
JIDÁŠE

FLEET

Simon Mawer

Evangelium podle Jidáše

SIMON MAWER

EVANGELIUM
PODLE
JIDÁŠE

Copyright © 2000, 2001 by Simon Mawer
This edition published by arrangement with Little, Brown, and
Company, New York, New York, USA. All rights reserved.
Translation © Filip Hanzlík, 2014

ISBN 978-80-7473-235-5 (PDF)

Věnováno Connie – jako vždy

1

„Požehnejte mi, otče, neboť jsem zhřešila.“

Zpovědnice je zvláštní prostor. Jakýsi kříženec šatní skříňe a modlitební lavice, lakovaná dřevěná konstrukce, pravděpodobně jediný kus nábytku, který nevzbuzuje vášně sběratelů. Nestane se, že byste v nějakém výstavním moderním domě, třeba v londýnském Islingtonu, natrefili ve vstupní hale na zpovědnici a vyslechli si pyšného majitele, jak bezstarostně přiznává: „To jsme sehnali v aukci. Přišlo nám, že se to sem prostě hodí. Jako věšák je to výborné.“

Ne.

Se zpovědnicí si člověk spojuje jiné obrazy: kabinu v návštěvní místnosti věznice, například; místo, kde se na několik minut v měsíci setkávají odsouzcenci se svobodnými lidmi, aby si vyměnili pár banalit a vzájemných výčitek.

„Požehnejte mi, otče, neboť jsem zhřešila.“ Stín za zpovědní mřížkou. Intenzivní, anonymní intimita. To děsivé obnažení duše, vědomí, že může dojít k odhalení něčeho hroživého. „Požehnejte mi, otče, neboť jsem zhřešila.“ Ve skutečnosti se ale pouze potýkala s rozpaky, s tím utrpením věřících, které je obtěžující jako vyrážka, utrpením, které ve skutečnosti *je* něčím na způsob mentální vyrážky. Začneš si to škrábat, a tím se to jenom zhorší. Lidé se vydávají jako misionáři do Afriky právě kvůli rozpakům. Ale dostanou tam opravdovou vyrážku. „Trápí mě pochybnosti,“ řekla.

„Dobrý Bože, my *všichni* pochybujeme, mé dítě,“ odvětil jí. „*I já* mám pochybnosti.“

„Opravdu? O čem pochybujete?“

„Chtěl bych vám připomenout, že zpovědník jsem já, ne vy.“

Zaslechl na opačné straně zpovědní mřížky potlačené chichotání? Dokonce se pokradmu podíval, zda nezahlédne její obličej, ale žena na druhé straně pro něj zůstala pouhým stínem za kovovou mřížkou. Vně zpovědnice pohybující se a zároveň nehybný dav v ohromné bazilice; uvnitř robustního dřevěného kvádru tato zvláštní intimita zpola viditelné, zpola tušené siluety.

Mřížkou oddělující tyto dvě postavy pronikl závan parfému: trochu pižma, nádech pronikavé vůně citrusových plodů.

„Omlouvám se, otče. Odpusťte mi.“

„Zpověď musíte činit vážně nebo ji nečinite vůbec,“ napomenul ji.

„Samozřejmě, otče.“

„A kromě těchto pochybností?“

„Dotýkala jsem se svého těla, otče.“

„Pouze jednou?“ Člověk by neměl příliš vyzvídat. Tohle je samozřejmě hřích. Před zpovědníkem se otvírá celá propast hříchů plná svíjejících se hadů špehování a chlípnosti.

„Víc než jednou.“

„Je nutno posoudit, zda se z toho stal zvyk nebo zda hovoříme o pouhé občasné slabosti. Jak to tedy je?“

Zahihňala se. Stín na druhé straně mřížky se tentokrát docela jistě zahihňal. „Řekla bych, že spíše občasná slabost.“

„Mluvíte se mnou vážně?“

„Omlouvám se, to jen, jak jste to řekl. Jako kdybyste se mnou smlouval. Směňoval kajícnost za pokání.“

„Nesmíte si ze zpovědi dělat legraci.“

„Omlouvám se,“ řekla znovu, „omlouvám se.“

Dodal něco o motivech zpovědi, poskytl jí krátkou přednášku o skutečné kajícínosti, lásce k Bohu a odpuštění hříchu. „Hřích je nepřítomnost Boha. Nic víc, nic méně. Pokud se opravdu chcete navrátit k Bohu, má zpověď smysl. Jenom tehdy.“

„Ano,“ řekla. „To bych ráda.“

Zaznamenal ten úmyslně použitý podmiňovací způsob, ale nechal to být. „Jako projev pokání odříkáte deset zdrávasů a modlitbu za svou duchovní obrodu. Nyní učíte pokání.“ Náboženské rituály, výrazy srozumitelné pouze zasvěceným: pronesla očekávanou formulku sebeobvinění a odhodlání ke zbožnosti a na oplátku se jí dostalo požehnání. Zašeptala poděkování a opustila stěny zpovědnice. Z klaustrofobických stínů nechala odplynout do vod všednodennosti onu podivnou prchavou důvěrnost stvořenou zpovědí.

Otočil se vpravo a posunul clonu zpovědní mřížky, aby zjistil, zda na zpověď čeká jiný stín, další směsice hříchu, pochybností a úzkosti. „Požehnejte mi, otče, neboť jsem zhřešila.“

V šest hodin večer definitivně zavřel obě clony a sňal z krku stólu, jako když si chirurg po operaci sundává chirurgické rukavice. Zpovědník, chirurg. Je v tom podobná intimita, v jednom případě duchovní, v druhém fyzická, a také ovšem podobná anonymita. Jeden se přehrabuje v pacientových vnitřnostech, druhý v jeho nejskrývanějších tajemstvích, přičemž oba to dělají rezignovaně a nezúčastněně.

Cestou ze zpovědnice se vydal směrem ke křížení lodí baziliky, pod hroživou vyprázdněnou kupoli opatřenou umělecky průměrnou mozaikou, pod obrovskou masu prostoru, kterou Michelangelo Buonarrotti vměstnal mezi zdi stavby způsobem, jenž lze připodobnit ke grandiózní krádeži. Může pouhý prostor navodit dojem

posvátna? Lidé se v bazilice přesouvali sem a tam jako zrnka písku na dně laguny – turisté, poutníci a ti, kteří nejsou ani jedno, ani druhé. Svit voskovic se míhal na balustrádách, u kterých se návštěvník zastaví a zkoumavě nahlíží do temné hlubiny, ve které spočívá hrob apoštola. Lidé se srocují kolem jako čumilové na místě nehody, aby se přesvědčili, co se skutečně stalo. Jednou se ho na to dokonce někdo zeptal; a samozřejmě, on té ženě odpověděl, ujistil ji, že je opravdu *možné*, že na tomto místě je pochován samotný apoštol církve svaté.

„Jenom *možné*, otče?“ udiveně mu odpověděla další otázkou. „Co je tohle za víru?“

No ano, co je tohle za víru? Vyschlá, zvětšela věc, konstrukt držící pohromadě díky zvyku, vzdoru a úzkosti. „Objektivní realita není podstatná,“ řekl jí, „a největší význam má pro archeologii, ne teologii. Duchovní skutečnost znamená, že jste Bohu stejně blízko u sebe doma jako v bazilice. Bazilika má význam, pokud posiluje vaši víru.“

A na to ta žena (šedovlasá, s přízvukem, který identifikoval jako německý, se ztrhanou a rezignovanou tváří) řekla zvláštní věc: „A posiluje *vaši* víru, otče?“

Venku pršelo. Světla pableskovala na mokré kamenné dlažbě náměstí a vánoční strom čněl na prostranství před bazilikou jako znamení severského pohanství. Na oranžovělá záře města propůjčovala mrakům podobu vzdušného víru vyvolaného mohutným požárem. Spěchal mezi provazci deště do svého bytu, osprchoval se a převlékl. Chystal se na recepci, která se toho večera konala v jednom z nespočetných paláců ve městě, recepci na závěr kongresu, který probíhal celý předchozí týden.

Ta recepce byla nudná záležitost, změt černé, šedé a tmavomodré pod dohledem dovádějících nymf a bohyň umístěných na pozdně manýristickém štukovaném

stropě. Nad hlavami ctihodných církevních hodnostářů se vznášely růžová poprsí a ochablé penisy. V davu občas problesklo fialové biskupské roucho, jindy zase večerní róba povinně konverzující ženy z diplomatického sboru nebo manželky anglikánského duchovního (a milenky jiného), ale převládající vyznění bylo římsko-klerikální, introvertní a samolibé.

„Tohle je Manderley Dewerová,“ sdělil mu kdosi a vzápětí už si třásl rukou s jednou z přítomných žen. Překvapilo ho, že zná jeho jméno. „Nečetla jsem teď nedávno nějaký váš článek v *Timesech*? Něco o svitcích od Mrtvého moře?“

Věnoval jí roztržitý pohled, v přítomnosti žen se cítil nesvůj. „Hovořit o svitcích je trochu nadnesené. Je to jen pár zlomků. Papyry z En-Moru.“

„Nejranější části evangelií,“ poznamenal muž, který je seznámil. „Daleko nejdůležitější písemný artefakt za posledních padesát let.“

Žena se pokoušela pokračovat v konverzaci. „Nespočívá jejich význam v tom, že pokud by se opravdu jednalo o části evangelií, posouvalo by to dobu jejich vzniku před židovskou válkou roku 68 po Kristu?“

„Ano, k tomu závěru jsem v článku dospěl,“ souhlasil otec Newman. „Politicky vzato se jedná o skvělou myšlenku.“

„Politicky?“

Spěšně jí pohlédl přes rameno, jako by po něčem pátral, nejspíš po možnosti útěku. „Z hlediska církevní politiky. Tyhle závěry jsou trnem v oku akademikům, kteří tvrdí, že evangelia jsou pozdějšími výtvary rané církve. Ale o to ani tak nejde. Jde o ty samotné zlomky, jejich text, svědectví, která vydávají.“

Chvilí tohle sdělení promýšlela, hlavu skloněnou na stranu, na rtech sotva znatelný úsměv. „Vzrušuje vás to, že?“

Slovo *vzrušuje* považoval za nebezpečné. Začínal se ho zmocňovat pocit trapnosti. „Jak to myslíte, vzrušuje?“

„Ty texty, ty vás vzrušují.“ V jejím úsměvu zahlédl náznak sarkasmu. Oči bývají nicneříkajícími čidly zraku, kterým výraz propůjčí až reakce na pronikající světlo; ale ústa žijí vlastním životem. A její ústa vyjadřovala specifickou ironii, jejíž důvod nebyl s to rozluštit.

„Ano, nejspíš máte pravdu.“

Co dalšího při pohledu na ni viděl? Co může osoba žijící v celibátu vnímat při náhodném setkání s ženou? Vnímá tvář nevýrazných rysů, velké oči neurčité barvy, něco mezi šedou a hnědou, dojem potlačované úzkosti pod slupkou bezstarostnosti. Vlasy rozpuštěné, prostoupené barvami podzimu. Vypadala o trochu mladší než on – něco málo po čtyřicítce, odhadoval, i když v posuzování věku u žen neměl velkou praxi, jako ostatně v ničem, co se žen týkalo.

A co tak asi pozorovala ona, ptal se v duchu sám sebe. Nudného, sucharského kněze? Sterilního panáka? Něco jako slepou vývojovou větev lidstva, nejspíš.

Rozhostilo se mezi nimi ticho, jak se to po prvních slovech konverzace stává. Ostatně, co dalšího by si ještě měli říct? Spojovalo je něco? „Jste tady kvůli konferenci?“ zeptal se.

„Tady nebo *tady*?“

„Pardon?“

Tohle zmatení ji zjevně pobavilo. „V téhle místnosti jsem kvůli konferenci, to ano. Tady v Římě ale ne.“ Její manžel je diplomat, vysvětlila mu. Pokrčila rameny, jako by to ani nestálo za řeč, a rozhlédla se po místnosti, snad hledala jiný objekt zájmu. Někdo z okolostojících mluvil o stropní výzdobě (každý obrátil pohled na strop, když se konverzace zadrhne) a ona se zadívala nahoru na zaprášený propletenec falických

bůžků a obdařených bohyň, aby se vzápětí podívala zpátky na něj a se svým typickým úsměvem mu položila otázku: „Myslíte si, otče, že pochybovali?“ A v tom okamžiku zaznamenal závan oné vůně, která k němu pronikla skrze mřížku zpovědnice, ostrou vůni citrusových plodů, jež jako by ani nepocházela z uměle vyrobeného parfému, ale připomínala něco živočišného a nebezpečného. A v mysli mu vytanula nanejvýš rouhačská myšlenka: právě takhle rozpoznali apoštolové z Emauz Krista po jeho vzkříšení, na základě pouhého gesta, kombinací slov, možná i vůní.

Cítil, jak rudne: pod tuhou kněžskou sutanou začalo klíčit závažné znepokojení, potil se z pocitu studu. Naštěstí se ostatní účastníci rozhovoru po chvíli vzdálili, aby se věnovali jednomu z kusů nábytku, a nechali je o samotě. „Jsem poněkud na rozpacích,“ řekl.

„Ale proč? Neměl byste umět oddělovat osobní pocity od výkonu svého úřadu?“ Naklonila hlavu na stranu, jako kdyby se zamýšlela nad ním samým a tím, co právě řekl. Obojí jí připadalo lehce zábavné. „Každopádně já jsem ta, která by si měla připadat trapně, ale nic takového necítím. A ráda bych, abyste to vnímal stejně. V životě jste určitě slyšel mnohem horší věci. Musím říct, že jsem si vás představovala staršího.“

„Já si vás zase představoval mladší.“

Trhla sebou. „*Bingo*. Třeba jako nějakou přihlouplou puberťačku?“

„Tak nějak.“

„Obávám se, že při zpovědi tak působím. Připomíná mi školní léta. Věřil byste, že jsme si tehdy vymýšlely hříchy, jen abychom měly co říkat zpovědníkovi? Nejspíš to znáte, ne? Dotýkala jsem se Anny-Marie, když byla ve sprše, řekla jsem Matyldě, že nevěřím v Boha, používala jsem neslušná slova za zády sestry Mary Josephine a podobné věci. Ale mohu vás ujistit, že teď

už jsem o něco vyzrálejší.“ Zasmála se, jako by chtěla popřít to, co právě řekla. „Musíte k nám někdy přijít na návštěvu. Kde bydlíte? Přijďte někdy na večeři. Dejte mi své telefonní číslo.“

Není neobvyklé, že se katolicky založené ženy přátelí s kněžími. Je v tom z jejich strany trochu ochránářství. Podporují kněží materiálně, zatímco ti své věrné posilují ve víře. V protestantské tradici je to možná trochu jiné, ale i tam platí, že starat se o kněze je bohubíbe a záslužné. Pokud nejste zatíženi žádnou náboženskou tradicí, nejspíš stěží pochopíte, proč vůbec existuje něco jako kněz žijící v celibátu a proč se proboha nějaká žena takovým mužem zaobírá.

„Omlouvám se,“ odvětil, „nezachytil jsem přesně vaše jméno... Manderley?“

Zvedla k němu hlavu skloněnou nad kabelkou, ve které se snažila najít notýsek nebo aspoň kus papíru. „Madeleine. Madeleine Brewerová.“

Tak. Madeleine Brewerová. První setkání. Takhle si tedy s nimi pohrála zmatená ruka náhody, podobná netrpělivé dětské ruce přesouvající figurky na šachovnici.

„Tak povídejte,“ řekla, pero připravené zaznamenat další přírůstek do adresáře.

Magda – nyní

Byt, ve kterém bydlím, se nachází ve starém římském paláci, Palazzo Casadei. Budova stojí na samém okraji bývalého ghetta: jedna ze stěn směřuje do otevřeného křesťanského světa, další pak nabízí výhled do úzké uličky vinoucí se mezi stěsnanými domy židovské čtvrti. Byt se krčí těsně pod střechou budovy: strop se svažuje ke stranám, okna na úrovni podlahy, podlahy nerovné; byt poskytuje pocit útočiště vysoko nad ruchem ulice, pocit svatyně. Říká se, že během války ukrývala

kněžna Casadei Židy v místnostech skrytých za trámovím.

Pracuji, samozřejmě. Musím z něčeho žít. Částečný úvazek, mizerně placená, neoficiální práce. Organizace, pro kterou pracuji, nese hrdý název Angloamerická jazyková škola a sídlí ve třetím patře domu nedaleko hlavní železniční stanice. O prostory v domě se dělí s tratorii, další kancelářské prostory patří pochybným firmám zabývajícím se vývozem a dovozem všeho možného a ještě pochybnějším právníkům, kromě toho se v domě nachází „ubytovna“. Ve svém logu se škola poněkud nadneseně chlubí kombinací britské a americké vlajky v nejasném vzájemném postavení, ve kterém připomínají válečná vyznamenání z nějaké koloniální války. V nápisu pod vlajkami je uvedeno *Registrováno Britskou radou*.

Každý týden dostávám výplatu v použitých deseti-tisícových lirových bankovkách. Ředitel školy na mě od samého počátku koukal s podezřením a lámal si hlavu nad tím, proč by muž mého věku stál o řadové učitelské místo; ale celkem správně dospěl k závěru, že nemám o nic větší zájem udat ho na finančním úřadě, než má on zájem zaměstnávat mě legálně. Nevyžadoval žádná doporučení a já žádná nenabízela; tak to u nás chodí. Ale aspoň mám práci, což mi pomáhá udržovat se v mentální i fyzické kondici, méně už po stránce duchovní. Pokusy o záchranu duše jsem vzdal už dávno.

A společnost mi dělá Magda.

Magdu jsem našel. Našel jsem ji v jednom z prvních jazykových kurzů, které jsem na škole vedl. Působila jako ztroskotaná loď vyplavená mořem na pobřeží, jako kus odpadu, který připlul odkudsi z Evropy, z Blízkého východu nebo vlastně z kteréhokoli jiného koutu světa – z Jižní Ameriky, Filipín, Indie, odkudkoli.

Novotná Magda. Zpočátku mi nebylo jasné, co z toho je jméno a co příjmení. Novotná Magda, odpovídala tvrdošíjně, kdykoli jsem se jí na to zeptal. Tak jsem ji oslovoval *Novotná* a zdálo se mi, že jí to tak vyhovuje. Byla vysoká a tichá, vždy oblečená v černém, jako kdyby neustále držela smutek, snad za ztracenou nevinnost. Její vlasy měly být plavé, aby odpovídaly stereotypním představám o slovanských dívkách, ale byly černé, ať už to byla jejich přirozená barva či nikoli. Nosila je nakrátko ostříhané a rozčuchané, díky čemuž vypadala mladší, než ve skutečnosti byla, ale prozrazovala ji její pleť: ani silná vrstva mejkapu nezakryje opotřebovanou kůži. Rudá rtěnka dodávala jejím rtům vzhled otevřené rány.

„Nejdřív nám řekněte, kde bydlíte,“ vyzval jsem studenty na první hodině. Odpovědí mi byly nářky kočovníků bez domova: v hostelu; u kamarádů; ve společně pronajatém bytě; dneska tady, zítra jinde.

Nohy Novotné byly vzájemně propleteny jako lesklý černý had vinoucí se okolo zprohýbaného kmene, nejspíš kmene stromu poznání dobra a zla. „Se sestrami,“ odpověděla. Nemyslela tím sourozence, ale řádové sestry z jakéhosi obskurního řádu polských jeptišek.

„A odkud pocházíte?“

„Z Maroka.“

„Z Burundi.“

„Z Moravy,“ řekla Novotná. To slovo ve mně vzbudilo chvilkový záchvěv prudké úzkosti, mrazení blížící se hrůze.

„A kde byste chtěli žít?“

„V Americe.“

„V Americe.“

„V Americe.“

Novotná reagovala pokrčením ramen, gestem zcela typickým pro její vystupování vyznačující se nezájmem

o většinu toho, co se kolem ní děje. Když nakonec řekla: „V Americe,“ znělo to stejně, jako kdyby odpovíděla: „Na Měsíci.“

Začal jsem s vyučováním. Název lekce zněl „Na hraničním přechodu“. To se ukázalo jako vhodné téma. Studenti si mezi sebou rozdělili role, ze kterých měli ve skutečném životě obavy – jedni představovali nevlídné úřednické typy, jiní se stali idealistickými cestovateli, zatímco ostatní přijali úděl zoufalých vydědčenců.

„Ukažte mi váš cestovní pas.“

„Tady je.“

„Kde máte vízum?“

„Vízum je na konci.“ To vzbudilo úzkostný smích.

„Za jakým účelem přijíždíte?“

„Chci si najít práci.“

„Máme tu několik pracovních míst pro nadšence.“

Další smích ve třídě. Zoufalost celé věci jim začala být zřejmá: překonávala jazykové bariéry a kultury, stal se z ní univerzální, všem srozumitelný vtíp.

„Pracuji jako sekretářka,“ řekla Novotná. „Dobrý píšu na stroji.“

„Dobře. Píšete dobře.“

„Dobře píšu na stroji. Jsem se učící.“

„Možná. Ale chtěla jste říct učenlivá.“

„Já pracuji jako ředitel,“ řekl jeden ze studentů. To vzbudilo všeobecné veselí.

Bylo to po šesté nebo sedmé lekci, kdy jsem ji pozval na oběd? Co by na to řekla Madeleine? Nejspíš by mi doporučila, abych tu dívku nechal být. Co si tak může slibovat od starého suchara, jako jsi ty, zeptala by se. Ale Novotná reagovala na moje pozvání úplně stejně, jako reagovala na cokoli jiného: oním lhotejným pokrčením ramen a zamyšleným přežvykováním. „OK.“ Jako by si celou věc pečlivě promýšlela a v duchu dávala dohromady útržky promluvy v angličtině: „Myslím,

že když půjdeme na oběd, měl bys mi říkat Magdo,“ prohlásila.

Magda. Madeleine: podobnost těch jmen mi připadá zábavná. Ať už hodnotíme lidskou osobnost jakýmkoli měřítky, nikdy se od sebe dvě ženy nelišily víc než Magda a Madeleine. Magda je vysoká, tichá a oblečená vždy v černém, jakoby stále ve smutku; Madeleine byla malá a temperamentní, typ osobnosti, nad níž její manžel obracel oči v sloup v předstíraném zoufalství. Madeleine byla jemná a utěšitelská; Magda je neosobní a lhostejná. Madeleine byla otevřená, Magda je uzavřená. Ale obě jsou exemplářem bytosti zvané žena, žena, ze které Ježíš vyhnal sedm ďáblů, žena, která stála po boku Ježíšovy matky na úpatí popraviště, žena, která přihlížela otevírání Ježíšovy hrobky, žena, která jako první zvěstovala učedníkům zmrtvýchvstání, když se krčili ve vedlejší místnosti.

„Našeho Pána odnesli, nevím ale, kde jest pochován.“

Na večeri jsme zašli do podniku zvaného Zia Anna, U Tety Anny, poněkud okázalé tratorie, kam jsem si zvykl chodit, když se mi nechce domů. Objednali jsme si špagety *alla puttanesca* s ostrou omáčkou a směsí rajčat a černých oliv, která vzbuzuje myšlenky na hřích, oheň pekelný a menstruaci. Magda seděla naproti mně u mrňavého stolku, odložila žvýkačku do popelníku (na nepatrný okamžik se jí při tom v šarlatové ústní dutině zableskla tmavá amalgámová plomba) a spořádala svoji porci s metodickým odhodláním člověka, jenž si není jistý, kdy se zase dostane k pořádnému jídlu.

Dříve pracovala v továrně na výrobu obuvi, řekla mi mezi dvěma sousty, v oddělení vývoje nových modelů. Její tehdejší život byl nudný a mzda mizerná, a tak se rozhodla vyzkoušet něco nového a s kamarádem se vydala do Itálie na zkušenou. Lépe řečeno s kamarádkou. Nad ní ale jen mávla rukou. „Vrátila se.“